چرا مدیریت جامع سلامت و مراقبت یک برنامه علمی شد؟

بهار سیفی
رئیس شورای دانشی پرستاری سلامت جامعه

تدوین برنامه علمی مدیریت جامع سلامت و مراقبت از سال ۱۳۹۹ پایه‌ریزی شد. براین اساس با هم‌فکری صاحب‌نظران، مجریان برنامه‌ها، روسا و اعضای شورای دانشی، جلسات متعددی به‌صورت حضوری و یا مجازی (خصوصا در ایام پاندمی کووید) به‌منظور طراحی نظام موضوعات و احصای چالش‌ها تشکیل شد. شورای دانشی پرستاری سلامت جامعه با رویکرد سلامت، پیشگیری و مراقبت، بنای احصای چالش‌ها را پی‌ریزی کرد، چراکه سیمای بیماری‌ها و مخاطرات تهدیدکننده سلامتی، مکررا درحال تغییر بوده و همواره نیازهای مربوط به بخش سلامت را تغییر داده و پاسخگویی به این نیازها را به یکی از چالش‌های مهم نظام سلامت تبدیل کرده است. مدیریت بیماری‌های غیرواگیر، مدیریت بیماری‌های واگیردار، ارتقای سلامت روانی- اجتماعی، بهبود تغذیه و... ازجمله موارد حائز اهمیت سازمان جهانی بهداشت برای دستیابی به هدف «مردم سالم تا سال ۲۰۳۰ Healthy People۲۰۳۰» هستند. در همه دنیا، توجه به سبک زندگی از نظر تغذیه و عادات غذایی، فعالیت جسمانی، مصرف دخانیات و مواد مخدر به‌عنوان چالشی مهم در مدیریت سلامت و مراقبت مورد توجه قرار گرفته است. پرواضح است که پیشگیری از اضافه‌وزن و چاقی، پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های غیرواگیر و واگیردار، جلوگیری از ابتلا به بیماری‌های خاص و صعب‌العلاج و همچنین پیشگیری و کنترل آسیب‌های حوزه سلامت روان و... به پژوهش‌هایی سیستماتیک برای تبیین سیاستگذاری‌های کلان نیاز دارد. از سوی دیگر در سال‌های اخیر با افزایش امید به زندگی و افزایش جمعیت سالمندان، سیاست‌های تکریم، حفظ و ارتقای سلامت سالمندان بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می‌رسد تا سال ۱۴۳۰ نسبت جمعیت سالمندان به حدود ۳۰ درصد کل جمعیت کشور برسد. این موضوع چالش‌های مختلفی را به‌دنبال خواهد داشت که ابعاد سلامت جسمی، روحی- روانی، اجتماعی و معنوی آنان را در برگرفته و با تحمیل هزینه‌های قابل توجهی به جامعه و خانواده‌ها همراه خواهد بود. در این راستا، تمرکز بر مدیریت خدمات بهداشتی درمانی سالمندان می‌تواند منجر به حفظ و ارتقای سلامتی و کاهش بار بیماری‌ها شود. لذا عطف به موضوعات مورد تاکید سازمان جهانی بهداشت و مسائل روز جامعه، چالش‌های برنامه علمی مدیریت جامع سلامت و مراقبت مشخص شده و تدوین شدند. در ابتدای تدوین این برنامه علمی، تعداد چالش‌های پیشنهاد شده، محدود بود که به‌تدریج افزایش یافت. به‌منظور تبادل نظر و کسب نظرات ارزشمند متخصصان، همواره جلسات متعددی با مجری محترم برنامه و اعضای شورای دانشی به‌صورت حضوری و یا مجازی برگزار می‌شود. همچنین جلساتی با برخی از سازمان‌ها جهت جلب همکاری و انعقاد تفاهمنامه برگزار شده است که بعضا منجر به عقد قرارداد شده است. پروپوزال‌های ارزیابی شده توسط این شورا از تعداد و تنوع بسیار زیادی برخوردار است؛ چراکه از رشته‌های مختلف علوم انسانی (نظیر روانشناسی عمومی، روانشناسی بالینی، روانشناسی سلامت، مشاوره توانبخشی، علوم تربیتی، مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، جامعه‌شناسی و...) و همچنین رشته‌های علوم پزشکی (نظیر پرستاری سلامت جامعه، روان‌پرستاری، بهداشت، پزشکی و...) هستند. این پروپوزال‌ها از واحدهای دانشگاهی سراسر کشور و از مقاطع مختلف تحصیلی نظیر کارشناسی‌ارشد غیرپزشکی- دکتری تخصصی غیرپزشکی و پروپوزال‌های کارشناسی‌ارشد و دکتری تخصصی علوم پزشکی‌اند. داوری و ثبت نظرات اعضای شورا درخصوص تطابق یا عدم تطابق پروپوزال‌ها با برنامه علمی، به‌صورت آنلاین و در سامانه پژوهشیار (سامانه جامع مدیریت امور پژوهشی دانشگاه آزاد) انجام می‌شود. قابل ذکر است تا فروردین سال ۱۴۰۳ در صندوق دریافت این شورا، بیش از ۱۷۰۰ پروپوزال ثبت شده که تعداد اندکی در دست اقدام و مابقی توسط اعضا و رئیس شورا بررسی، ثبت نظر و اقدام شده‌اند. به‌دنبال ارسال پروپوزال برای اعضا، سیستم ارسال پیامک یا ایمیل نیز فعال می‌شود که اعضا در بازه زمانی حدود ۵ روزه اقدام به بررسی پروپوزال و ثبت نظرخود می‌کنند. کارتابل‌ها به‌طور مرتب توسط اعضا و یا رئیس شورا مورد بررسی قرار گرفته و بازخورد لازم به مجری محترم ارائه می‌شود. از آذرماه سال ۱۴۰۲ فرآیند مشابهت‌یابی فایل‌های پایان‌نامه‌های (مقطع کارشناسی‌ارشد) و رساله (مقطع دکتری تخصصی) دانشجویان غیرایرانی، به‌طور مشابه با دانشجویان ایرانی در سامانه پژوهشیار نیز به برنامه اضافه شده است که توسط مجری محترم انجام می‌شود.

در پایان پیشنهاد می‌شود به‌منظور ارتقای کیفیت کار شورای دانشی پرستاری سلامت جامعه، این شورا نیازمند همکاری و عضویت اساتید علاقه‌مند و آشنا به سامانه پژوهشیار و برنامه علمی مدیریت جامع سلامت و مراقبت است. به‌روزرسانی مداوم سامانه و رفع خطاهای سامانه (Software bug)، ازجمله موضوعات حائز اهمیت است که بر کیفیت کار شورا تاثیر می‌گذارد.

مجری برنامه علمی مدیریت جامع مراقبت و سلامت در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

چالش‌های اصلی حوزه سلامت را استخراج کرده‌ایم

سارا طاهری
خبرنگار گروه دانشگاه

مراقبت از خود، یک پدیده جدید و مربوط به امروز نیست. مراقبت از افراد بیمار یا سالخورده، همیشه به وسیله خود فرد یا خانواده او و در طول تاریخ و در تمام جوامع صورت گرفته است اما اقبال به مراقبت از سلامت به سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ برمی‌گردد. همان زمانی که محدودیت‌های سیستم سلامت تخصصی کاملا آشکار شد و نقش پزشکی مدرن و ارتقای سلامت مردم مورد نقد و تردید قرار گرفت. حالا از آن سال‌ها مدت زیادی می‌گذرد و مدت زیادی است مدیریت جامع مراقبت و سلامت مورد تاکید قرار گرفته است. دانشگاه آزاد اسلامی هم یکی از برنامه‌های علمی خود را با همین عنوان نامگذاری کرده است. برنامه‌ای که در آن معضلات سلامت در جامعه شناسایی شده و به‌عنوان زمینه‌های پژوهشی به دانشجویان معرفی شده تا دانشجویان عناوین پایان‌نامه‌های خود را از این زمینه‌های پژوهشی انتخاب کرده و به حل معضلات سلامت در کشور بپردازند. در این گزارش با مهراندخت نکاوند، مجری برنامه علمی مدیریت جامع مراقبت و سلامت به گفت‌وگو نشسته و به جزئیات آن پرداخته‌ایم که در ادامه می‌خوانید.

یکی از برنامه‌های علمی فعال پایش آزاد با عنوان «مدیریت جامع مراقبت و سلامت» شناخته می‌شود. این برنامه علمی چرا و چگونه شکل گرفت؟

زمانی که قرار شد برنامه‌های علمی شکل بگیرند، درواقع مأموریتی به معاونت حوزه پزشکی دادند تا با مشارکت واحد تهران غرب، این برنامه‌ها را ساماندهی و سازماندهی کنند. یکی از رویکردها این بود که معضلات سلامت در جامعه را بررسی و شناسایی کرده و آنها را در قالب چالش‌هایی معرفی کنیم. درحقیقت تصمیم گرفتیم برای چالش‌ها، درختواره تدوین کنیم تا زمینه‌های پژوهشی که در قالب رساله یا پایان‌نامه‌های دانشجویی قابل انجام است، تعریف شود. بدین ترتیب دانشجویان دانشگاه آزاد سراسر کشور می‌توانند به صورت شبکه‌ای از این عناوین استفاده کنند. آنها در هر رشته‌ای، زمینه پژوهشی مرتبط با خود را انتخاب کرده و راجع به آن پژوهش یا تحقیقی انجام می‌دهند. درنهایت بعد از مدتی می‌توان نتایج تحقیقات و پژوهش‌هایی که دانشجویان در قالب رساله و پایان‌نامه دارند را به‌عنوان ترجمان دانش و مدیریت دانش و همچنین سیاست و راهبرد کلی برای کشور مورد استفاده قرار داد. بعد از اینکه مأموریت محول شد، ما طی جلسات خیلی زیادی مشخص کردیم که ابتدا یک گروه بنشینند و معضلات سلامت موجود در جامعه را شناسایی کنند. عناوین بسیار زیادی از منابع و شرایط موجود استخراج شد و براساس آن، اولویت‌هایی در جلسات و طی بارش افکار استادان محترم و سایر صاحب‌نظران تدوین شد. بر این مبنا، تیم‌هایی تشکیل و چالش‌ها را استخراج کردند. در ادامه راهبردها و اهداف مربوطه و درنهایت زمینه‌های پژوهشی استخراج شد.

هفت چالش اصلی در این برنامه برای استفاده پژوهشی اساتید و دانشجویان معرفی و ارائه شده است. این چالش‌ها را معرفی کنید و بگویید که هر کدام شامل چه حوزه‌هایی می‌شود؟

هفت چالش اصلی حوزه سلامت را استخراج کرده‌ایم و برای آنها برنامه نوشته‌ایم. این برنامه‌ها در حال حاضر روی سامانه «پژوهشیار» قابل مشاهده است. خوشبختانه دانشجویان سراسر کشور، استقبال زیادی نشان دادند. خیلی از شهرستان‌ها و واحدهای دیگر که غیر علوم پزشکی هستند، از میان زمینه‌های مذکور انتخاب می‌کنند. تلاش کردیم برنامه‌ها را به صورت کلی ببینیم و این‌گونه نباشد که صرفا دانشجویان رشته علوم پزشکی بتوانند از این برنامه استفاده کنند. سعی کردیم برای هر معضل سلامت اجتماعی بتوانیم عوامل دیگری مانند عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی را نیز در نظر بگیریم. رشته‌های دیگر را هم مد نظر قرار دادیم تا آنها نیز بتوانند از این برنامه‌ها استفاده کنند. درواقع تلاش کردیم رشته‌های دیگر هم در حوزه خودشان بتوانند در این حیطه، پژوهش انجام دهند و برنامه‌ها برای آنها نیز قابل استفاده باشد.

اولین چالش حوزه سلامت که مورد تایید واقع شد معضل اعتیاد بود که ما کار کردیم و اولین برنامه‌ای که روی سامانه بارگذاری شد مربوط به ما بود. بعد درباره سالمندی برنامه‌ریزی کردیم. اکنون شرایط کشور در این خصوص خیلی حساس است و ما معضلی به نام «سالمندی» در حوزه سلامت داریم. جمعیت ما رو به سالمندی می‌رود و کم می‌شود. همچنین سالمندان درآینده به خدماتی نیاز دارند و ممکن است آسیب‌هایی ببینند. مهم بود برای این چالش فکری کنیم. درنتیجه برنامه‌ای برای سالمندی تدوین کردیم. درباره مراقبت از بیماری‌های غیرواگیر مثل دیابت، فشار خون و بیماری‌های قلبی نیز برنامه داریم، چون شیوع این بیماری‌ها در جامعه رو به افزایش است. برای بیماری‌های صعب‌العلاج مانند سرطان‌ها، بیماری‌های پروانه‌ای و کل بیماری‌هایی که در تعریف بیماری خاص و صعب‌العلاج قرار می‌گیرند نیز برنامه‌ریزی کرده‌ایم. یک چالش هم داریم در مورد چاقی و اضافه وزن که به یک مشکل جهانی تبدیل شده است. درباره ضعف سواد سلامت در جامعه، برنامه‌ای نوشتم که برنامه خیلی خوبی هم شد. نیاز داریم سواد سلامت در جامعه بالا برود. برای ارتقای سلامت حتما باید پژوهش‌هایی در این حوزه انجام بگیرد. برنامه‌ای هم اجرا کردیم که خیلی پرطرفدار است. این کار با واحد رودهن به صورت مشترک انجام شده و جزء امتیازاتی بود که به برنامه داده شد. ما توانستیم به شکل مشارکتی از واحد دیگر و همکاران محترم هیات علمی آنها استفاده کرده و برنامه مراقبت سلامت روان را تدوین کنیم. سلامت روان در حال حاضر بسیار مهم است. به قدری استرس‌های مختلف، اضطراب، افسردگی و مشکلات گوناگونی در این حوزه وجود دارد که نیاز است روی آنها پژوهش انجام شود. در ضمن تعداد دانشجویان حوزه روانشناسی دانشگاه آزاد کم نیستند و این موضوعی برای هدایتمندی پژوهش‌هایی است که قرار است انجام بگیرد. لازم به ذکر است که تمامی چالش‌ها براساس اسناد بالادستی تدوین شده‌اند.

اخیرا برنامه‌ای برای چالش جدیدی تدوین می‌کنیم که هنوز در مراحل اولیه بوده و بارگذاری نشده است. این برنامه راجع به ضعف در نظام آموزش عالی سلامت است؛ آموزش عالی سلامت و درواقع آموزش‌های رشته‌های علوم پزشکی، چه ایراداتی دارند و چگونه می‌توان کاری کرد فارغ‌التحصیلانی که قرار است در حوزه سلامت کار کنند از نظر کیفی، بهتر شوند و بتوانند خدمات‌رسانی بهتری به هموطنان عزیزمان داشته باشند. برنامه‌ها برای هفت چالشی که ذکر کردم روی سامانه هست و برنامه چالش آخری نیز در حال تدوین است.

چه تعداد از دانشجویان تاکنون برای تدوین پروپوزال ذیل این برنامه علمی اقدام کرده‌اند؟ دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی آزاد تهران چه درصد از این تعداد را نوشتند؟

آخرین آمار ۴ هزار و ۵۶۵ پروپوزال را نشان می‌دهد. فکر می‌کنم بین ۱۵ تا ۲۰ درصد پروپوزال‌های واحد خودمان را تشکیل می‌دهد.

استقبال سایر واحدها از این برنامه چگونه بوده است؟

باید در نظر داشته باشیم که تعداد واحدهای دانشگاه آزاد که دارای رشته‌های علوم پزشکی در سطح کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی هستند، محدود است، بالطبع بسیاری از پروپوزال‌ها مربوط به سایر واحدهاست که می‌تواند جامع بودن برنامه علمی مدیریت جامع مراقبت و سلامت را نشان دهد. در ضمن در سامانه این دسترسی که مجری برنامه بتواند درصد پروپوزال متعلق به واحد پیشرو را از سایر واحدها تفکیک کند هنوز تعریف نشده است.

تعداد پایان‌نامه‌های تایید و رد شده و آمار تطابق‌های اولیه و نهایی چگونه است؟

طبق آخرین آمار از سامانه تعداد ۲۷۵۵ تطابق اولیه، تعداد ۷۲۵ عدم تطابق اولیه، ۶۲۴ تطابق نهایی و ۷۲ عدم تطابق نهایی ثبت شده است.

معرفی چالش‌های جدید برای تکمیل برنامه علمی یکی از ماموریت مجریان برنامه‌های علمی است که در سند تحول دانشگاه نیز به آن تاکید شده است. در این حوزه موضوع جدیدی را مدنظر دارید؟

روی چالش آموزش عالی سلامت کار می‌کنیم. فکر می‌کنم این برنامه تا مرداد سال ۱۴۰۳ آماده شود. چندی پیش جلسه‌ای درخصوص چالش‌های آموزش عالی سلامت برگزار شد. احتمالا دو تا سه جلسه نیاز است که چالش تدوین و داوری شود. ان‌شاءالله مردادماه نیز به نتیجه می‌رسد. نکته‌ای وجود دارد؛ تلاش‌های زیادی در حوزه برنامه علمی انجام، انرژی فراوانی صرف شده و استادان زحمت بسیاری کشیده‌اند اما هنوز به خوبی در واحدهای دانشگاه آزاد جا نیفتاده و به‌عنوان بخش اصلی شناخته نمی‌شود. با وجود اینکه کارگاه‌های متعدد آشنایی و تبیینی برای استادان گذاشته‌ایم، به‌تازگی بیشتر علاقه‌مند شده‌اند. احساس می‌کنم سیاستگذاران بالادستی باید به تقویت جایگاه برنامه علمی در واحدها نظر و توجه بیشتری کنند. از سوی دیگر برنامه اعتیاد، اولین برنامه ما بود. طبیعتا هنوز به فرم چارتی نبود که بعدها به من دادند. کمی با ادبیاتی که در ادامه معرفی شد و روی آن کار کردیم، تفاوت داشت. به همین دلیل آن را دوباره بازنویسی کردیم. یکی از برنامه‌های ما بازنویسی این برنامه بود. کار دیگری هم بر مبنای برنامه تحول انجام دادیم تا بتوانیم با سازمان‌ها تفاهمنامه امضا کنیم. موفق شدیم با ستاد مبارزه با مواد مخدر قراردادی ببندیم. تفاهمنامه امضا شد.

تفاهمنامه بود یا قرارداد؟

تفاهمنامه‌ای چندبندی بود. وقتی پرسیدیم به ما گفتند ابتدا باید تفاهمنامه امضا کنید. بعد به ازای هر پروپوزالی که برای ما می‌آید، با شما قرارداد می‌بندیم. وبینارهای زیادی نیز برگزار کردیم. کلاس‌های تبیین برنامه علمی برای اساتید و دانشجویان در بیش از ۱۰ گروه و به‌طور دوره‌ای برگزار کردیم. کلاس‌ها برای رشته‌های پزشکی، علوم زیستی و پرستاری به‌صورت جداگانه طبق برنامه برگزار شد.

به‌طورکلی تاکنون چه تعداد وبینار و در کدام حوزه‌ها برگزار شده است؟

در حوزه سالمندان، بیماری‌های غیرواگیر و صعب‌العلاج و سلامت روان حدود ۱۲ وبینار برگزار شده و برای امسال هم برنامه‌ریزی درحال انجام است.

کنگره ملی اوتیسم را هم در راستای سند تحول برگزار کردید؟

بله، برنامه کنگره ملی اوتیسم را با همکاری سایر برنامه‌های علمی دانشگاه علوم پزشکی آزاد تهران برگزار کردیم که در رابطه با برنامه سلامت روان بود و البته سایر برنامه‌های حوزه علوم پزشکی مانند برنامه علوم همگرای پزشکی، دارو و درمان بیماری‌ها و مراقبت دهان و دندان و صنعت و سلامت نیز از منظر تخصصی خود به اوتیسم پرداخته بودند. همچنین در اردیبهشت سال جاری کنگره ملی و بین‌المللی سلامت، حکمت و حکمرانی در دانشگاه علوم پزشکی آزاد تهران برگزار شد که برنامه علمی مدیریت جامع مراقبت و سلامت در برگزاری پنل‌های آن نقش فعال داشت و مسئولیت یک پنل هم با من بود. همایش خوبی بود که صبح تا عصر برگزار شد. در نوبت صبح حدود ۱۵۰ تا ۲۰۰ نفر آمدند. نکته جالبی وجود داشت؛ آموزش‌هایی برای خانواده‌ها داشتیم، به همین دلیل با انجمن اوتیسم تماس گرفتیم تا خانواده‌ها را دعوت کنند. پنل ما راجع به اوتیسم- که خودم مسئولش بودم- پنلی کاربردی بود. آموزش‌هایی داشتیم تا خانواده‌ها بدانند چه کار کنند. «چگونه یادگیری در بچه‌های اوتیسم را افزایش بدهیم؟» از دیگر آموزش‌های ما بود. ما به انجمن اطلاع دادیم، تعدادی از مادران به ما گفتند شبانه از مشهد بلیت گرفتند و آمدند تا به کنگره برسند. آنها آمدند و سوالات زیادی هم داشتند. استادان فعال در این حوزه به پرسش‌ها پاسخ دادند. همین حالا در یکی از شبکه‌های اجتماعی، گروهی تشکیل داده‌ایم که سوالات خود را در آنجا مطرح می‌کنند و تبادل‌نظر در این خصوص انجام می‌شود.

می‌دانیم هر واحد باید نسبت به سند تحول ۶ تا ۱۰ اقدام انجام دهد. برگزاری همایش اوتیسم که یک همایش ملی بود، در همین راستا اتفاق افتاد. از سوی دیگر باید تعاملی میان شما و باشگاه پژوهشگران جوان برقرار می‌شد.

انجمن علمی دانشجویی با همکاری باشگاه پژوهشگران جوان راه‌اندازی و سه، چهار سمینار نیز برای دانشجویان راجع به بیماری‌های غیرواگیر برگزار کرده‌ایم. سعی کرده‌ایم مطالبی را مطرح کنیم که هم با رشته دانشجویان همخوانی و هم با برنامه علمی انطباق داشته باشد.

این کار جزء تعامل میان شما و باشگاه پژوهشگران جوان محسوب می‌شود؟

بله، دو کارگاه نیز برگزار کرده‌ایم. کارگاه اول راجع به HPV بود. یکی از دانشجویان ما مخترع بوده و مدال طلای جهانی گرفته است. کارگاهی در اسفند سال ۱۴۰۲ گذاشتیم و او مسیر اختراع خود را برای دانشجویان از طریق باشگاه پژوهشگران جوان و انجمن علمی توضیح داد و اجرا کرد. پوسترهای این کارگاه در دسترسند.

ادامه در صفحه ۵

برنامه‌های علمی زمینه‌ساز انتقال بهتر چالش‌های جامعه به محیط دانشگاه

ایلناز سجادیان
رئیس شورای دانشی مراقبت و سلامت روان

با عنایت به راهبرد کلان دانشگاه آزاد مبنی بر کنشگری فعالانه در مواجهه با مسائل ملی پیچیده و تبدیل این دانشگاه به یک سازمان یکپارچه حل مساله و پاسخگو به نیازهای واقعی جامعه در سطح ملی، بازمهندسی و ارتقای نظامات آموزشی، پژوهشی، نوآوری و فناوری دانشگاه، از طریق توسعه رویکرد حل مساله و در قالب برنامه‌های علمی در دستور کار قرار گرفته است. در این راهبرد با توجه به پیوند عمیق میان انجام پژوهش و حل مساله، توجه به نظام پژوهش دانشگاه، به‌ویژه پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی از اولویت برخوردار شده است. این امر، وجود یک نظام جامع و منسجم برای راهبری و هدایت ظرفیت‌های پژوهشی دانشگاه به سمت حل مسائل و رفع نیازهای کشور، ایجاد هسته‌ها و شبکه‌های پژوهشی بین‌رشته‌ای با حضور دانشمندان و پژوهشگران علوم مختلف و ایجاد تعامل و ارتباط نظام‌مند میان آنها با تمام کنشگران، ذی‌نفعان و ذی‌ربطان مسائل ملی را در قالب برنامه‌های علمی مشترک ضروری ساخته است. در نظام پایش آزاد (پژوهش اثربخش یکپارچه شبکه‌ای دانشگاه آزاد) با هدف مدیریت و راهبری اثربخش، یکپارچه و شبکه‌ای پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی در واحدهای دانشگاهی و سازماندهی و برنامه‌ریزی هدفمند آنها و همچنین شناسایی استعدادهای حل مساله و توانمندسازی آنها، نسبت به تبدیل چالش‌ها و مسائل ملی کشور به مسائل دانشگاهی و قرار دادن آنها به‌عنوان زمینه‌های پژوهشی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری اقدام می‌شود. لذا، نظام پایش آزاد، با هدف رفع نواقص مربوط به نظام پژوهش تحصیلات تکمیلی دانشگاه و قرار دادن این ظرفیت عظیم در خدمت حل مسائل ملی کشور و ایجاد همگرایی و هم‌افزایی میان نتایج این پژوهش‌ها طراحی و اجرا می‌شود.

یکی از برنامه‌های علمی مهم در حوزه علوم پزشکی، برنامه علمی مدیریت جامع مراقبت و سلامت (واحد پیشرو: علوم پزشکی استان تهران) است که در این برنامه علمی ۷ چالش اصلی شامل چالش اضافه وزن و چاقی در جامعه، چالش ضعف در نظام مراقبت از بیماری‌های غیرواگیر، چالش ضعف در نظام مراقبت از بیماری‌های خاص و صعب‌العلاج، چالش ضعف مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی سالمندان، چالش گسترش آسیب‌های حوزه سلامت روان، چالش ضعف سواد سلامت جامعه و چالش ضعف در پیشگیری و کنترل اعتیاد است که در قالب نظام موضوعات با تعیین اهداف غایی و عینی در منظرهای روانشناسی، روانشناسی بالینی، روانشناسی سلامت، علوم اجتماعی، مشاوره، پزشکی، پرستاری، روان پرستاری، بهداشت محیط، علوم اقتصادی، جامعه‌شناسی و رسانه تدوین گردیده است.

به‌منظور بررسی موضوعات رساله‌های دکتری و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد بعد از ارسال عناوین توسط مجری برنامه علمی برای رئیس شورا، پروپوزال‌ها در سه قسمت پروپوزال‌های کارشناسی ارشد غیرپزشکی، پروپوزال‌های دوره دکتری و پروپوزال‌های کارشناسی ارشد پزشکی برای بررسی به اعضای شورای دانشی ارسال می‌شود. برای بررسی تطابق اولیه پروپوزال‌ها بررسی می‌گردد و برای بررسی تطابق نهایی بعد از دفاع دانشجو، کل پایان نامه یا رساله و پرسشنامه علمی که توسط دانشجو در مورد درختواره دانش تکمیل شده است توسط اعضا شورا مجدد بررسی می‌شود و در مورد تطابق نهایی عنوان با توجه به درختواره دانش توسط اعضا شورا اعلام نظر انجام می‌شود. اعضای شورای دانشی همزمان با بررسی پروپوزال یا پایان‌نامه به پرسشنامه‌ای که درخصوص درختواره دانش است پاسخ و به آن نمره می‌دهند و در مورد انطباق یا عدم انطباق پیشنهاده‌های پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری حوزه دانشی مربوطه در راستای حل چالش و نیل به اهداف مربوطه در نظام موضوعات برنامه علمی اعلام نظر می‌نمایند. بررسی محدودیت‌های احتمالی برای انجام پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری در چهارچوب نظام موضوعات برنامه علمی و دادن راه‌حل کارشناسی شده به مجری و رئیس دبیرخانه برنامه علمی استان با در نظر گرفتن ضوابط و مقررات دانشگاه از دیگر وظایف اعضای شورای دانشی است. همچنین تایید اساتید و دانشجویان متقاضی فعالیت در چهارچوب نظام موضوعات برنامه علمی، اطمینان از تکراری نبودن عنوان پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری به‌منظور جلوگیری از دوباره‌کاری و ارسال صورت جلسات عناوین مصوب برای سایر شوراهای دانشی جهت انجام طرح‌های بین‌رشته‌ای همکاری متقابل اساتید و دانشجویان در آن موضوعات، دستیابی به اهداف هر برنامه پژوهشی و تکمیل درختواره دانش در آن برنامه از دیگر وظایف اعضای شورای دانشی است.

نظام موضوعات مجموعه‌ای جامع، منسجم و هماهنگ از زمینه‌های پژوهشیار است که براساس یک الگوی نظام‌مند از چالش‌های مربوط به یک برنامه علمی، درجهت تعریف مساله‌های دانشگاهی در قالب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد، رساله‌های دکتری و طرح‌های پژوهشی مربوط به آن برنامه علمی، استخراج شده است، که در این ارتباط، توجه به نیازهای موجود در جامعه در حوزه سلامت و مراقبت، قابلیت پاسخگویی به نیاز و چالش درقالب انجام پژوهش‌های دانشگاهی، اولویت‌دار بودن چالش‌ها در رابطه با فعالیت‌ها و رخدادهای زندگی اجتماعی، هرچه نزدیک‌تر کردن دستاوردهای علمی با وقایع موجود در جامعه و تولید دانش کاربردی در جهت رفع مسائل پزشکی و پیراپزشکی برای احصای چالش‌ها مدنظر قرار می‌گیرد. نکته دیگر برگزاری جلسات درون شورایی است؛ به‌منظور بررسی مسائل و مشکلات شورای تخصصی سلامت و مراقبت ماهانه جلساتی به‌منظور هم‌افزایی با حضور مجری محترم برنامه علمی و سایر اعضای شورا برگزار می‌گردد و اعضای شورا با مطرح ساختن مسائل و پیشنهادات لازم به ارتقای این برنامه علمی کمک می‌کنند.

نکته دیگری که باید به آن اشاره کنم ایجاد شبکه تخصصی اساتید است. هربرنامه علمی براساس چند چالش شکل گرفته است و هر چالش دارای یک سیر منطقی از اهداف کلان تا رسیدن به یک منظومه علمی است. برای بررسی پروپوزال‌هایی که حل مسائل علمی را هدف‌گیری کرده‌اند و در چهارچوب تطبیق تخصصی پیشنهادها، شورای تخصصی را به شکل موضوعی و براساس تخصص‌های گوناگون بین رشته‌ای ایجاد می‌کنیم. چون ملاک اصلی برنامه علمی حل چالش‌ها بدون توجه به مرزهای دانشی محض است معمولا شوراهای تخصصی به شکل بین‌رشته‌ای تشکیل می‌شود تا از ابعاد گوناگون راهکارهای حل مساله که در پروپوزال‌های دکتری و ارشد ارائه شده مورد بررسی قرار گرفته و دکترین مواجهه با چالش ارزیابی گردد.

به نظر می‌رسد ارتباط دانشگاه با صنعت و جامعه و تغییر شکل آموزش‌ها و ارتباط نزدیک اساتید و دانشجویان با محیط واقعی کار و تخصص و درک بهتر ایشان از چالش‌های موجود در صنعت و جامعه می‌تواند زمینه‌ساز انتقال بهتر مسائل به محیط دانشگاه و شکل‌گیری دقیق‌تر برنامه‌های علمی شود. از طرفی ارتقای برنامه علمی به کیفیت پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در برخورد با چالش‌های موجود در برنامه نیز وابسته است. بنابراین هر چه قدر به چالش‌ها به‌نحو بهتری پاسخ داده شود تقاضای اجتماعی برای تعریف و تدوین برنامه‌های علمی جدید نیز افزایش می‌یابد.

اساتید ایرانی برای چاپ مقاله در مجلات معتبر جهان میانگین ۱۰۰ میلیون باید بپردازند

هزینه‌های نجومی انتشار بین‌المللی مقاله!

ندا اظهری
مترجم

اگر در دنیای اینترنت به دنبال مقاله‌ای بوده باشید، حتما با مقالات متعددی روبه‌رو شده‌اید که برخی از آنها آزادانه در اختیار شما قرار داده شده که به‌طور رایگان می‌توانید از اطلاعات آن استفاده کنید اما گاهی با صفحه‌ای نیمه‌باز از مقاله مواجه می‌شوید که تنها دو سه خط ابتدایی از آن نمایش داده می‌شود و برای دسترسی به مابقی مقاله، در بهترین حالت باید داخل سایت موردنظر ثبت‌نام کنید و در غیر این صورت، بعد از ثبت‌نام و پرداخت هزینه، به مقاله دسترسی پیدا خواهید کرد. طرحی که سال‌ها پیش در دنیا مطرح شد، مورد استقبال قرار گرفت و تصمیم بر آن شد که بخش زیادی از مقالات به‌طور رایگان در اختیار کاربران قرار گیرد و امروز، شمار بالایی از کاربران در دنیا از این قابلیت برای رفع نیاز خود بهره می‌برند.

سازوکار و انواع مجلات با دسترسی رایگان به مقالات

از حدود دو دهه پیش تاکنون، با معرفی یک مدل جدید از انتشار مقاله، بسیاری از مقالات علمی در جهان به‌طور رایگان در اختیار کاربران قرار می‌گیرد و آنها می‌توانند بدون پرداخت هزینه‌ای، به‌طور نامحدود از خروجی‌های تحقیقاتی محققان و دانشمندان کشورهای مختلف استفاده کنند. این مدل تحت عنوان «دسترسی آزاد» (OA) شناخته می‌شود که در این مدل، اغلب، انتشاراتی‌ها به جای اخذ هزینه از خوانندگان، از نویسنده هزینه‌ای را برای انتشار مقاله دریافت می‌کنند. معمولا در دسترس قرار دادن یک مقاله آکادمیک به‌عنوان مقاله با دسترسی آزاد، در یک مجله OA کامل یا در یک مجله ترکیبی نقش دارد. این هزینه ممکن است توسط نویسنده، موسسه نویسنده یا سرمایه‌گذار پژوهشی آنها پرداخت شود. گاهی نیز هزینه‌های انتشار در مجلات سنتی یا برای محتواهای محدودشده پرداخت می‌شود. برخی از ناشران در سختی‌ها یا موقعیت‌های مختلف جغرافیایی از پرداخت هزینه صرف نظر می‌کنند اما این رویه خیلی رایجی نیست. هزینه پردازش و انتشار مقاله تضمین‌کننده این امر نیست که نویسنده، حق چاپ اثر را حفظ کند یا اینکه مقاله خود را در دسترس آزاد قرار دهد. مجلات و ژورنال‌ها از راه‌های مختلفی برای تولید درآمد موردنیاز برای پوشش هزینه‌های انتشار مقالات از جمله هزینه‌های سرمقاله و هزینه‌های اداره سیستم بررسی مقالات، استفاده می‌کنند. بیشتر مجلات با دسترسی آزاد، هزینه‌های پردازش مقاله را دریافت نمی‌کنند اما تعداد قابل توجه و رو به رشدی از آنها، این هزینه را دریافت می‌کنند. آنها رایج‌ترین روش تامین مالی برای مقالات حرفه‌ای با دسترسی آزاد به شمار می‌روند. دراین راستا، مجلات با عملکردهای مختلفی وجود دارند.

مجلات با دسترسی آزاد طلایی: در مدل طلایی OA، ناشران مجلات، مقالات را بلافاصله به صورت رایگان در سایت، در دسترس کاربران قرار می‌دهند. ناشران برای حفظ تجارت خود، به جای خوانندگان، نویسندگان را ملزم به پرداخت هزینه‌های انتشار مقالات می‌کنند. بنابراین، مجلات طلایی OA هزینه‌های پردازش مقاله (APC) را از نویسندگان دریافت می‌کنند تا آثار خود را به‌طور رایگان در دسترس کاربران قرار دهند و خواننده برای خواندن متن مقالات هیچ هزینه‌ای را پرداخت نمی‌کند. البته دسترسی آزاد دادن به مقالات تنها به معنای رایگان بودن مقالات نیست، بلکه کاربران حتی می‌توانند دانلود، کپی و توزیع رایگان انجام دهند و هیچ محدودیتی پیش رو ندارند.

مجلات با دسترسی آزاد الماس یا برنز: برخی از مجلات که به‌عنوان مجلات «الماس» یا «پلاتین» شناخته می‌شوند، تمام ویژگی‌های مجلات با دسترسی طلایی را دارند با این تفاوت که نویسندگان هم مانند خوانندگان هیچ هزینه‌ای به مجلات نمی‌پردازند. بنابراین، هم برای نویسنده و هم برای خواننده کاملا رایگان است. این مجلات از راه‌های دیگری چون انجمن‌های علمی و مطبوعات دانشگاهی، تامین مالی می‌شوند. باوجوداین، بیشتر ناشران تجاری که براساس فروش اشتراک کسب درآمد می‌کنند، APCها را پیاده‌سازی کرده‌اند.

مجلات با دسترسی آزاد سبز: در مجلات با دسترسی آزاد سبز خواننده برای خواندن متن کامل مقالات هیچ هزینه‌ای را پرداخت نمی‌کند و معمولا، نویسندگان هم بدون پرداخت هزینه می‌توانند مقالات خود را در این قبیل مجلات منتشر کنند. اگرچه می‌توان مقالات این مجلات را به‌طور رایگان مطالعه کرد اما فرم بندی و صفحه‌آرایی به صورت رایگان در سایت خود مجله یا ناشر انجام نمی‌شود. در این مجلات، مجله یا ناشر به نویسندگان این اجازه را می‌دهد که مقاله خود را از طریق خودآرشیوی به‌طور مثال، از طریق وب سایت شخصی یا مخازن علمی به صورت رایگان در دسترس دیگران قرار دهند. فایل نهایی دست‌نوشته است اما فرمت‌بندی و صفحه‌آرایی مشابه مجله را ندارد یا متن کامل مقاله با فاصله زمانی بعد از انتشار رسمی، به صورت رایگان در دسترس عموم قرار می‌گیرد.

مجلات با دسترسی آزاد برنز: این قبیل مجلات هم مانند سایر مجلات دسترسی آزاد هستند و خواندن متن کامل مقالات برای خوانندگان رایگان است اما دریافت هزینه انتشار مقاله از نویسندگان قطعی نیست. مهم‌ترین تفاوت این نوع مجلات این است که مقالات به صورت بدون مجوز منتشر می‌شوند و از این رو، محدودیت‌های کپی رایت شامل حال خوانندگان می‌شود و محدودیت‌هایی در زمینه کپی‌برداری و انتشار مقالات پیش روی آنها قرار خواهد گرفت.

مجلات با دسترسی آزاد سیاه: این قبیل مجلات را نمی‌توان جزء مجلات منتشرکننده مقالات با دسترسی آزاد به حساب آورد. درواقع، مقالاتی که در این مجلات منتشر می‌شوند، به خوانندگان امکان استفاده از مقالات رایگان اما غیرمجاز به متن کامل مجلات اشتراکی و پولی را فراهم می‌کنند.

به گزارش nature، در آوریل ۲۰۲۳، کل هیات تحریریه دو مجله تصویربرداری عصبی استعفا دادند. این ۴۲ محقق، به دریافت مبالغ بالای هزینه‌های پردازش و انتشار مقالات (APC) از نویسندگانی متهم شده بودند که مقالات آنها در مجلاتی توسط «الزیور»، غول انتشارات هلندی منتشر می‌شدند. APC برای مجله «نوروایمیج» ۳۴۵۰ دلار بوده و APC مجله همتای آن یعنی «نوروایمیج: ریپورتس» بعد از دو برابر شدن هزینه‌ها، مبلغ APC خود را از ۹۰۰ دلار به ۱۸۰۰ دلار رسانده است. به‌طورکلی، APC به بخشی جدایی‌ناپذیر از انقلاب در انتشارات علمی معروف به دسترسی آزاد تبدیل شده؛ سیستمی که در آن، مقالات پس از انتشار، برای استفاده به صورت رایگان در دسترس همگان قرار می‌گیرند. مجلاتی مانند «نوروایمیج» و هزاران مجله دیگر، از نویسندگان، هزینه APC برای پوشش هزینه‌های انتشار مقاله را مانند مدیریت، ویرایش و حروف‌چینی دریافت می‌کنند. در مقابل، زمانی که این مقالات منتشر می‌شوند، بلافاصله در دسترس همه قرار می‌گیرند. این هزینه‌های دریافتی از نویسندگان، کمتر از ۱۰۰۰ دلار تا بیش از ۱۰ هزار دلار به ازای هر مقاله ارزیابی شده است. در برخی موارد، اگر موسسات با ناشران قراردادهایی منعقد کرده باشند که هزینه‌های انتشار بدون دسترسی را پوشش دهند، یا اگر سرمایه‌گذاران آنها، هزینه‌های APC را بپردازند، دیگر، نویسندگان به‌طور مستقیم پولی به ناشران نمی‌پردازند.

۵۶ درصد مقالات منتشرشده دنیا سهم ۵ ناشر بزرگ دنیا

بررسی‌ها در سال ۲۰۱۹ نشان داده است که ۷۵ درصد از هزینه‌های اروپا برای مجلات علمی، به پنج ناشر بزرگ دنیا یعنی «الزیور، اسپرینگر نیچر، ویلی، تیلور و فرانسیس، و انجمن شیمی آمریکا» اختصاص می‌یابد. درمجموع، این پنج انتشارات بزرگ دنیا ۵۶ درصد کل مقالات منتشرشده در دنیا را تشکیل می‌دهند. به گزارش wiley، در تحقیقاتی که در سال ۲۰۲۰ روی ۱۳۵۴ مجله انجام شد، مشخص شد که ۷۲ درصد از مجلات، APCها را دریافت می‌کنند که اکثر آنها یعنی ۵۹ درصد، کمتر از ۱۰۰۰ دلار دریافت می‌کردند. در ادامه، مطالعه‌ای که در سال ۲۰۲۱ انجام شد، نشان داد که از جمع ۱۶۶۲۰ مجله با دسترسی آزاد، قریب به ۶۸ درصد هیچ هزینه‌ای دریافت نکرده‌اند اما ۶۹ درصد از مقالات در مجلاتی منتشر شده‌اند که APCها را دریافت می‌کردند.

میانگین جهانی: ۱۶۲۶ دلار به ازای هر مقاله

هزینه‌های پردازش و انتشار مقاله (APC) برای پژوهش‌های آکادمیک معمولا گران است و به‌طور موثر انتشار مقالات با دسترسی آزاد را برای موسسات، دانش‌پژوهان و دانشجویان ثروتمند محدود می‌کند. مدل APC مقالات دسترسی آزاد بخشی از بحث اخلاقی دسترسی آزاد گسترده‌تر و جهانی است. بیشتر مجلات، APC را برعهده نمی‌گیرند. میانگین جهانی APC درطول زمان با تغییرات نسبتا کمی همراه بوده، به‌طوری‌که این هزینه در سال ۲۰۱۰ حدود ۹۰۶ دلار بود و بعد از گذشت ۶ سال، در سال ۲۰۱۶ به ۹۶۴ دلار و در سال ۲۰۱۷ به ۹۷۴ دلار رسید. اما به‌طورکلی میانگین جهانی APC در سال ۲۰۲۳ به ازای هر مجله از ۹۰۴ دلار به ۱۶۲۶ دلار افزایش یافته است. با توجه به تفاوت قیمت دلاری که در بازار ارزی کشور وجود دارد، این هزینه انتشار مقالات را در نشریات و مجلات مختلف براساس دو ارز مبادله‌ای و ارز بازاری ارزیابی کرده‌ایم. در این گزارش، برای ارزیابی و معادل‌گیری میزان هزینه‌ای را که ناشران بزرگ دنیا برای انتشار مقالات با دسترسی آزاد از ناشران دریافت می‌کنند، طبق دو ارز موجود، یعنی ارزش بازاری معادل ۵۹ هزار تومان و ارز مبادله‌ای معادل ۴۵۶۰۰ تومان سنجیده‌ایم. بر این اساس، میانگین جهانی APC در سال ۲۰۲۳ به ازای هر مجله از ۵۳ میلیون تومان با ارز بازاری و ۴۱ میلیون تومان با ارز مبادله‌ای به ۹۶ میلیون تومان براساس ارز بازاری و ۷۴ میلیون تومان طبق ارز مبادله‌ای افزایش نشان می‌دهد. این رشد اخیر نشان می‌دهد نویسندگان انتخاب می‌کنند مقالات خود را در مجلات گرانقیمت‌تر از نظر هزینه‌های انتشار مقاله به چاپ برسانند.

به گزارش nature، هزینه APC که هر مجله دریافت می‌کنند، بسته به نوع مجله متفاوت است و معمولا بسته به عواملی چون بزرگی ناشر، نسبت مقالات ارسال شده برای بررسی و معیارهایی نظیر ضریب تاثیر و نیز استفاده از ویراستاران داخلی متفاوت است و ممکن است کم و زیاد شود. به‌عنوان مثال میزان APC دریافتی از سوی الزیور- که یکی از معتبرترین غول‌های انتشارات مقالات در دنیاست- حدود ۶۳۰۰ دلار ارزیابی شده که طبق ارز بازاری حدود ۳۷۱ میلیون تومان و با ارز مبادله‌ای حدود ۲۸۷ میلیون تومان را دربرمی‌گیرد. این درحالی است که به‌گفته سایت الزیور، مبلغی که بابت انتشار مقالات با دسترسی آزاد دریافت می‌شود بین ۱۵۰ دلار تا ۹۹۰۰ دلار متفاوت است که با معادل هشت میلیون و ۹۰۰ هزار تومان طبق ارز بازاری و ۶ میلیون و ۸۴۰ هزار تومان طبق ارز مبادله‌ای تعیین می‌شود یا حدود ۵۸۴ میلیون تومان با ارز بازاری و حدود ۴۵۱ میلیون تومان طی ارز مبادله‌ای مشخص می‌شود.

همچنین هزینه انتشار مقالات دسترسی آزاد در مجله «نوروساینس نیچر» که از سوی «اسپرینگر نیچر» منتشر می‌شود، حدود ۱۱۶۹۰ دلار برآورد شده که معادل ۶۹۰ میلیون تومان به ارز بازاری و حدود ۵۳۳ میلیون تومان به ازای ارز مبادله‌ای تمام می‌شود. هزینه APC برای انتشار مقاله در مجله Nature Conservation که توسط اسپرینگر نیچر منتشر می‌شود، حدود ۲۵۶۰ دلار است که براساس ارز بازاری حدود ۱۵۱ میلیون تومان و براساس ارز مبادله‌ای رقمی حدود ۱۱۷ میلیون تومان را دربرمی‌گیرد.

علاوه‌بر این، هزینه بابت APC برای مقالات منتشرشده در مجله Human Brain Mapping که از سوی ناشر «ویلی» منتشر می‌شود، ۳۸۵۰ دلار برآورد شده که طبق ارز بازاری معادل ۲۲۷ میلیون تومان و طبق ارز مبادله‌ای حدود ۱۷۶ میلیون تومان را شامل می‌شود. هزینه APC انتشار مقاله در انتشارات nature هم که به‌طور مستقل از اسپرینگر نیچر فعالیت می‌کند، قریب به ۱۲۲۹۰ دلار ارزیابی شده است. این هزینه بر مبنای ارز بازاری معادل ۷۲۵ میلیون تومان و براساس ارز مبادله‌ای حدود ۵۶۰ میلیون تومان می‌شود. هزینه APC دریافت‌شده از سوی انتشارات انجمن شیمی آمریکا بین ۱۰۰ دلار تا بیش از ۵۰۰۰ دلار متغیر است. ۱۰۰ دلار براساس ارز بازاری معادل پنج‌میلیون و ۹۰۰ هزار تومان و با ارز مبادله‌ای معادل چهارمیلیون و ۶۰۰ هزار تومان می‌شود. ۵۰۰۰ دلار هم براساس ارز بازاری معادل ۲۹۵ میلیون تومان و براساس ارز مبادله‌ای معادل ۲۲۸ میلیون تومان می‌شود. انتشارات تیلور اند فرانسیس برای انتشار مقالات با دسترسی آزاد میانگین مبلغ ۴۹۹۵ دلار دریافت می‌کند که براساس ارز بازاری حدود ۲۹۵ میلیون تومان و براساس ارز مبادله‌ای معادل ۲۲۸ میلیون دلار می‌شود.

افزایش هزینه، علت کاهش مقالات محققان ایرانی

گزارش‌های میزان درآمد ناشران بزرگ علمی دنیا حکایت دارد که بحث انتشار مقالات به سمت‌وسویی حرکت کرده که بیشتر شکل و شمایل یک تجارت پرسود را به خود گرفته است. اگر عدد و رقم‌هایی را که ناشران علمی دنیا از انتشار مقالات دریافت می‌کنند کنار هم بگذاریم، به این نتیجه می‌رسیم که انتشار مقاله در دنیا درحال حاضر یکی از پرسودترین تجارت‌های عرصه علمی به شمار می‌رود. در این میان، اگر نگاهی به وضعیت انتشار مقاله بین محققان داخلی بیندازیم، آمارها چیز دیگری می‌گویند. به‌عبارتی شاهدیم محققانی که تمایل دارند مقالات و دستاوردهای علمی خود را در مجلات معتبر دنیا به چاپ برسانند، به‌دنبال کاهش ارزش ریال به‌ویژه در سال‌های اخیر که باعث شده هزینه انتشار مقالات افزایش رو به رشدی پیدا کنند، هر روز کمتر می‌شود. پیمان صالحی، معاون پژوهشی وزارت علوم نیز در نشست خبری هفته گذشته هزینه بالای چاپ مقاله در مجلات خارجی را یکی از اصلی‌ترین دلایل کاهش مقالات علمی ایران و به‌دنبال آن، افت جایگاه کشور در میان سایر کشورهای ارائه‌دهنده مقالات عنوان کرد. اما در این میان به‌منظور تقویت مرجعیت علمی و حفظ جایگاه کشور در رتبه‌بندی‌های مقالات باید برنامه‌ریزی‌ها به‌گونه‌ای دنبال شوند که اتفاقات خوبی در این زمینه رقم بخورد و بحث انتشار مقالات مورد حمایت و پوشش ارز دولتی (مبادله‌ای) قرار گیرد تا از این طریق بتوان تا حد امکان هزینه‌ها را برای کاهش مقالات کاهش داد. البته این تنها راه نیست؛ سیاستگذاران و برنامه‌ریزان حوزه آموزش عالی برای جلوگیری از افت کشور در تعاملات علمی و جایگاه ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی باید فکر چاره‌های بهتری برای تغییر این روند باشند.

هزینه انتشار مقاله در مجلات برخی ناشران بین‌المللی

ناشر			هزینه انتشار مقاله (دلار)	نرخ ارز بازار (تومان)	نرخ ارز مبادله‌ای (تومان)
الزیور Elsevier		حداقل	۱۵۰	۸۹۰۰۰۰۰	٦٨٤٠٠٠٠
		حداکثر	۹۹۰۰	٥٨٤٠٠٠٠٠٠	٤٥١٠٠٠٠٠٠
اسپرینگر Springer	نوروساینس		۱۱۶۹۰	۶۹۰۰۰۰۰۰۰	٥٣٣٠٠٠٠٠٠
	Nature Conservation		۲۵۶۰	۱۵۱۰۰۰۰۰۰	١١٧٠٠٠٠٠٠
ویلی Wiley (Human Brain Mapping)			۳۸۵۰	۲۲۷۰۰۰۰۰۰	١٧٦٠٠٠٠٠٠
تیلور اند فرانسیس Taylor & Francis			٤٩٩٥	۲۹۵۰۰۰۰۰۰	۲۲۸۰۰۰۰۰۰
نیچر Nature			۱۲۲۹۰	۷۲۵۰۰۰۰۰۰	٥٦٠٠٠٠٠٠٠
انجمن شیمی آمریکا American Chemical Society		حداقل	۱۰۰	٥٩٠٠٠٠٠	٤٦٠٠٠٠٠
		حداکثر	٥٠٠٠	۲۹۵۰۰۰۰۰۰	۲۲۸۰۰۰۰۰۰

farhikhtegan

ادامه از صفحه ۴